

Радован Субић*

Универзитет у Бањој Луци

Филозофски факултет

Студијски програм историје



Оригинални научни рад

УДК 32.019.5(73):94(497.15)“1914/1918”

DOI 10.7251/SIC0219083S

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА У АМЕРИЧКОМ ЈАВНОМ МЊЕЊУ (1914–1918)

Апстракт: Током дугог деветнаестог вијека амерички читаоци, у великој мјери незаинтересовани за европске прилике, могли су да повремено прочитају вијести које су се директно или индиректно односиле на Босну и Херцеговину. Дипломатске активности у периоду Анексионе кризе привлачиле су пажњу појединих америчких новина које су проблематизовале питање ових покрајина. Сарајевски атентат и Јулска криза постале су теме вриједне пажње широк читалачких кругова, а у позадини тих догађаја свјетског значаја узредно је спомињан босанскохерцеговачки простор. У овом раду, на основу избора из низа новинских текстова, приказана је слика Босне и Херцеговине у америчком јавном мњењу у годинама Првог свјетског рата. У цјелини гледано, овај рад је прилог проучавању начина на које су Босна и Херцеговина представљане у америчкој штампи XIX вијека.

* radovan.subic@ff.unibl.org

** Штампа анализирана у овом тексту налази се у дигиталном облику на сајту Конгресне библиотеке у Вашингтону (<http://chroniclingamerica.loc.gov/>) гдје је могуће читати штампу објављену од 1789. до 1923. године. Новински чланци су преузимани у периоду од децембра 2016. до марта 2017. и затим од октобра до децембра 2018. године. У научном апарату нису наведени датуми приступа појединачном чланку, као ни бројеви страница, пошто се већина анализираних текстова налази или на насловној или на другој страници у новинама.

Кључне ријечи: *Сједињене Америчке Државе, Босна и Херцеговина, америчко јавно мњење, Први свјетски рат.*

Ријеч Босна амерички новинари први пут су написали у години Француске револуције у кратком тексту из Беча, гдје се спомињу османске трупе у Србији и Босни. Херцеговина се пак први пут помиње тек више од пола вијека касније.¹ У следећим деценијама Босна се и даље узгред спомињала, између два новинска текста знало је проћи и преко двадесет година. У вријеме Велике источне кризе 1875–1878. америчка штампа посветила је већу пажњу Балканском полуострву. Слала је своје новинаре на терен или је ангажовала дописнике британских листова.² Од аустроугарске окупације Босна и Херцеговина повремено су биле тема америчке штампе, често у контексту политичких прилика на Балкану. Тек кад је Аустро-Угарска октобра 1908. извршила анексију ових провинција појављује се већи број текстова у којима се мање или више детаљно пише о Босни и Херцеговини. Читаоци *Њујорк Трибјунa (New York Tribune)* су већ 9. октобра 1908. могли да сазнају ставове појединих аустроугарских политичара, као и да је анексија закомпликовала политичке односе у Европи. Пренесена је изјава министра спољних послова Аустро-Угарске, барона Алојза фон Ерентала (1854–1912) „да су Босна и Херцеговина тридесет година биле терет источној политици Аустрије“ и да се овим потезом „задржава дух Берлинског уговора“.³

¹ *Gazette of the United-States*, May 27, 1789. Херцеговину први пут помиње лист на шпанском језику *Gazeta de Puerto-Rico* 13. јануара 1844. док је на енглеском језику у америчкој штампи споменута у листу *The republic* 7. децембра 1850. Анализирајући текстове у којима се помињу Босна и Херцеговина уочљиво је да се у односу на Босну Херцеговина изузетно ријетко спомиње, али и да се прави разлика између њих односно да се уочава да су то двије провинције.

² Едвард Кинг (1848–1896) дошао је тада у Херцеговину као дописник *Липинкот магазина*, док је Вилијама Стилмана (1828–1901) новинара лондонског *Тајмса* као дописника ангажовао њујоршки *Хералд*. В. Едвард Кинг, „Један дан са војводом (Љубибратићем)“, приредио Бранко Момчиловић, *Настава историје* бр. 13, год. 7, (2000) 129-142; Радован Субић, *Стилман и балкански устанци (1866-1878)* (Београд: Phoenix Press 2016).

³ *New York Tribune*, Oct 9, 1908.

Америчком јавном мњењу представљено је и другачије виђење проблематике „да је Аустрија, уз енглеску, њемачку и руску подршку“, Берлинским уговором дошла у Босну и Херцеговину и ту остала сљедећих тридесет година. Читаоци су могли да сазнају како су се „током тих деценија Срби у Босни и Херцеговини одржали под аустријским притиском и одбацили, као и њихови сународници у Србији и Црној Гори, анексију ових провинција“.⁴ У вријеме Балканских ратова 1912–1913. вијести о ратним и политичким приликама налазиле су свој пут до америчких читалаца. Прилике у Босни и Херцеговини тих година узгредно су се спомињале. Првих дана јануара 1913. писало се о потпуном неуспјеху „аустријске“ образовне политике и констатовало се да у Босни и Херцеговини још увијек постоји „муслимански феудални систем“.⁵

У првој половини 1914. године пажња америчких новина била је усмјерена на друге много занимљивије теме. Писало се о потенцијалној економској рецесији као и о усвајању новог закона који је требао да спријечи разне незаконитости великих компанија. Од европских тема пажњу новинарских пера привлачили су војни скандали у Француској и питање ирске самоуправе у Великој Британији. Због великог броја потомака ирских досељеника у Сједињеним Америчким Државама (САД) потоње питање је било посебно занимљиво нарочито у источним државама САД. Највећи дио европских досељеника био је ту насељен и за остала европска питања владало је интересовање које у другим дијеловима земље није било замисливо.⁶ Само неки велики догађаји могли су да привуку пажњу ширих читалачких кругова. Један од њих био је свакако убиство Франца Ферди-

⁴ *The San Francisco call* Oct25, 1908.

⁵ *New York Times* Jan5, 1913; Михаило Пупин, *Национално-политички раг 1908–1935*, приређивач проф. др. Драгољуб Р. Живојиновић, (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства 1998)41. Даље у тексту М. Пупин, *Национално-политички раг 1908–1935*.

⁶ У штампи источне обале постојао је, како пише Убавка Остојић-Фејић, „бољи однос између дописничких извјештаја и аналитичких коментара америчких јавних радника и новинара...“. Ubavka Ostojić-Fejić, *Sjedinjene Američke Države i Srbija 1914–1918*, (Beograd: Institut za savremenu istoriju 1994) 45; Драгољуб Р. Живојиновић, „Став америчког јавног мњења и владе према догађајима на Балкану 28.VI – 28. VII 1914 године“, у зборнику: *Југословенски народи пред Први светски рат*, (Београд: Српска академија наука и уметности 1967) 238.

нанда (1863–1914) у Сарајеву 28. јуна 1914. Несвјесни да је ријеч о варници која ће запалити „пламен рата“⁷ Американци су читали детаље о атентату. Догађаји који су услједили такође су нашли своје мјесто на страницама америчких новина.

Вашингтон Хералд (*The Washington Herald*) је 29. јуна 1914. на двије странице детаљно извјештавао о Сарајевском атентату. *Њујорк Трибјун* објавио је текст у којем се наводи да је завјера била „толико добро планирана“ да Франц Фердинанд и његова супруга Софија Хојтек (1868–1914) нису могли „живи напустити Босну“. У више америчких новина наредних неколико дана објављивани су текстови о прогонима Срба, антисрпским демонстрацијама и масовним хапшењима. Гаврило Принцип (1894–1918) и његови мотиви за атентат били су главна новинарска тема. Временом су, са све већим дипломатским заплетима, новинари пажњу посветили Јулској кризи. Америчке новине без европских дописника морале су се ослањати на службене извјештаје европских новинских агенција. Стога су текстови објављивани у разним америчким листовима били „у великој мјери неоригинални“, односно преношене су исте или дјелимично прерађене вијести.⁸ Вијести о објави рата и аустроугарском бомбардовању Београда изазвале су још већу пажњу.

По изјави аустроугарског амбасадора у САД, коју је пренио *Њујорк Тајмс* (*The New York Times*), у Босни и Херцеговини била је присутна „стална српска пропаганда“. Правдајући потезе Беча амбасадор је тврдио да је страх од губитка власти у овим провинцијама разлог за објављивања рата Србији.⁹ *Аберген Хералд* (*Aberdeen Herald*) 14. августа 1914. године у тексту „Словени против Тевтонаца“ пише да „српски народ који живи у Босни трпи аустројску репресију“ и да је по ријечима професора са Универзитета Колумбија Михајла Пупина (1854–1935) „то узрок ове трагедије“. Један од великих узрока рата, по писању листа је и аустројска анексија

⁷ Arthur S. Link, *Woodrow Wilson and the Progressive Era 1910–1917*, (New York: Harper 1954) 145.

⁸ Боривоје Милошевић, „Гаврило Принцип и Сарајевски атентат на страницама америчке штампе 1914. године“, *Историјске свеске број 18* (2015) 2-7.

⁹ М. Пупин, *Национално-политички рад 1908–1935*, 61.

Босне и Херцеговине „провинција које у великом броју насељава српска популација“.¹⁰ Други лист констатовао је како је „аустријско обећање да ће анектиране провинције добити локалну самоуправу“ остало само на ријечима.¹¹ Током те јесени, доносећи вијести о војним операцијама са аустроугарско-српског фронта, америчке новине писале су да ће српске снаге прећи у Босну „гдје је могућа и револуција против аустроугарске власти“. Почетком октобра стигле су пак вијести да је продор српских снага у источну Босну, као и црногорских, заустављен и да су оне поражене.¹² Америчка штампа извјештавала је и о судском процесу атентаторима који је трајао од 12. до 23. октобра. Након новог пораза аустроугарских трупа у Србији поново су кружиле вијести да је у Босни, коју Срби насељавају, „вјероватна револуција“.¹³ Међутим, такво писање је веома брзо престало. Посљедњих дана децембра, штампа у Вашингтону писала је да је „балканска позорница тиха“ и да су непријатељи Двојне монархије присутни у „неважним дистриктима Босне“.¹⁴

У то вријеме америчка спољна политика била је усклађена са већинским доминантно „неутралним и пацифистичким“ јавним расположењем.¹⁵ Предсједник Вудро Вилсон (1913–1921), иако свјестан да иза одлука Беча стоје интереси и утицај Берлина, такође је званично заузео уздржан став. У једном приватном писму рат је оцијенио као „невјероватну европску ка-

¹⁰ Новине констатују да дио српског народа живи у Србији и Македонији и да исти народ насељава Црну Гору, Босну, залеђе Далмације и већи број дистрикта у Угарској. *Aberdeen herald* Aug14, 1914

¹¹ *Macon beacon* Aug7, 1914

¹² *The Ogden standard* Oct5, 1914

¹³ *The Sun* Dec17, 1914

¹⁴ *Evening Star* Dec 28, 1914

¹⁵ A. S. Link, нав. дјело, 174; На америчку неутралност утицале су разне друштвене групе, као и низ других фактора. Странке из идеолошких разлога (социјалисти због става да је у питању капиталистички рат, пацифисти због страдња), етничке групе због евентуалног повезивања с земљама које су мрзили (Нијемци и Ирци су били против помагања Великог Британија) одлучно су биле против ратног ангажмана. Велики утицај на спољну политику имала је традиционална америчка изолованост и незаинтересованост за европске прилике као и идолошки утицај Монроове доктрине. Filip Dženikins, *Istorija Sjedinjenih Država*, (Beograd: Filip Višnjić 2002) 168-169.

тастрофу“.¹⁶ Прокламацију о неутралности издао је 4. августа 1914, да би двије недјеље касније личним апелом од Американаца тражио да буду непристрасни мислима и дјелом.¹⁷ Иако званично неутралне САД постале су „Антантин арсенал“ склапајући читав низ нових трговачких уговора о снабдјевању Велике Британије и Француске. Ове уговоре пратили су велики кредитни аранжмани¹⁸ који су требали да помогну већ исцрпљене финансије Лондона и Париза.¹⁹ Америчко јавно мњење било је обавјештавано о разним аспектима овог свјетског сукоба. Посебна пажња посвећивана је поморским операцијама Њемачке, пошто је у потапању британских и француских бродова долазило до страдања и америчких држављана. Нарочито је потапање *Лузитаније* и велики број страдалих Американаца повећало антињемачко расположење. Њемачки савезник Хабзбуршка монархија и прилике у њеним појединим покрајинама привлачили су пажњу малог броја новинара.

У другој ратној години Босна и Херцеговина је у америчким новинама поменута у мање од 1.000 текстова док је годину дана раније та бројка

¹⁶ Иако је сматрао Аустро-Угарску „за највећег подстрекача рата“, у изјави саучешћа Вилсон је Сарајевски атентат назвао „страшним убиством“. Сматрао је да је аустроугарска реакција претјерана и да Србија, која по њему није била пријетња Аустро-Угарској, није имала другог избора него да се супротстави. Пуковник Едвард М. Хаус, његов повјерљиви савјетник, затекао се у Берлину и осјетио да је расположење њемачке политичке елите склоно рату. Д. Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником. Студије о српско-америчким везама 1878-1920. године*, (Београд: Албатрос плус 2010) 139. Даље у тексту Д. Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником*. Исти, „Woodrow Wilson on the Austro-Hungarian Responsibility for the Outbreak of the War 1914–1918“, у зборнику: *Срби и Први светски рат 1914–1918*, Зборник радова са међународног научног скупа одржаног 13–15. јуна 2014, (Београд: Српска академија наука и уметности. Одељење историјских наука 2015) 121–122, 126. Даље у тексту Dr. R. Živojinović, *Woodrow Wilson on the Austro-Hungarian Responsibility for the Outbreak of the War 1914–1918*.

¹⁷ A. S. Link, нав. дјело, 148; Pol Džonson, *Istorija američkog naroda*, (Beograd: Knjiga-komerc 2003) 581.

¹⁸ Француска влада морала је већ у августу 1914. године од банкарске куће „J. П. Морган&Ком“ тражити позајмицу од 100 милиона долара. A. S. Link, нав. дјело, 151.

¹⁹ Огромне количине америчке робе су превожене у Велику Британију и Француску. У 1916. амерички извоз био је готово пет милијарди долара и америчка привреда је била „грозничаво просперитетна“. До марта 1917. савезници су потрошили на наоружање преко двије милијарде долара, на робу широке потрошње и више. Силе Антанте су до априла 1917. у САД узеле преко двије милијарде долара разних зајмова. Henri B. Parks, *Istorija Sjedinjenih Američkih Država*, (Beograd: Rad 1985) 578–579.

износила скоро 3.000. На маргини балканских дешавања вијести о овим провинцијама стизале су индиректно, из разних европских листова. Често је Босна у њима спомињана узгредно у склопу других тема, док су текстови у којима се описују прилике у Босни и Херцеговини било изузетно ријетки. Ти малобројни текстови били су мањкави, садржавали су разне неистине, или су чињенице стављане у погрешан контекст. Тако средином 1915. америчка штампа пише о „дивном Сарајеву основаном 1262.“ које је по писању новинара увијек било мјесто „плодно завјерама и устанцима“ прво против Турака, а затим Аустријанаца.²⁰ Остало је потпуно необјашњено да су „побуне против Турака“ заправо биле отпор реформским покушајима централних власти да Османско царство претворе у модерну државу; док је отпор аустроугарској окупацији имао карактер муслиманског рата против невјерника.

Сарајевски атентат и даље је био тема новинских чланака, у којима је поново описиван сам чин и навођена имена атентатора. Разне неистине присутне су и у тим текстовима, као резултат неупућености аутора или као свјесно прећуткивање чињеница. Новинар Џ. Т. Рош који је у прољеће 1915. боравио у Босни и Херцеговини у тексту „У Сарајево девет мјесеци након велике трагедије“ пише како су Срби у Босни и Херцеговини били „владајућа класа“. Ову нетачна тврдња поткријепљена је констатацијом да се заједнички министар финансија Аустро-Угарске Стефан Буријан (1851–1922) као и његови претходници, према Србима „понашао пријатељски“. Даље наводи да су Срби попунили већину мјеста у административном апарату. Читаоцима је тако остало непознато да су већину административног апарата покрајина чинили странци, а да су „домаћи“ заузимали само најнижа мјеста у хијерархији. Чињеница да Срби у административном апарату нису били заступљени у мјери у којој су били заступљени у становништву остала је такође непозната. Алудирајући на масовне прогоне Срба који су спроведени након убиства престолонаследника Франца Фердинанда, Рош у тексту даље пише да су Срби „престали да буду владајућа класа у једној ноћи“. Аутор наводи и да је у случају уништавања инфраструктурних обје-

²⁰ *The Intelligencer*, July 10, 1915

ката предвиђено да се стрељају Срби таоци. За егзекуције су задужени муслимански војници који би, по њему, наређење извршили са „великим задовољством“. Муслимани су, пише даље, били „најлојалнији“ поданици Монархије. Квота регрута била је премашена за 20.000 људи, а у ове двије провинције за српске симпатизере је било „веома лоше вријеме“. Истакнуто је да су Хрвати такође изузетно одани Аустро-Угарској, а да је сарајевска трагедија погодовала њиховом статусу у Босни и Херцеговини. Муслимани и Хрвати имају „наглашену несклоност“ према Србима, који ће бити „маргинализовани у наредним генерацијама“. Рош је разговарао са „гувернером провинција“ Стјепаном Саркотићем (1858–1939) „хрватским племићем“, који је нагласио да „Срби у Босни и Херцеговини морају да буду кажњени“.²¹ Међутим, не наводи се на које све начине је кажњавање спровођено. Тако логори за Србе, као што је логор у Добоју који је радио у вријеме Рошове посјете Босни и Херцеговини, нису споменути.

Почетком 1916. године амерички читаоци могли су прочитати да је Босна саставни дио државе која је пуна супротности.²² Крајем јануара објављен је текст Чедомиља Мијатовића (1842–1932), некадашњег српског политичара који је већ годинама живио у Лондону, заправо кратак историјски преглед позадине ратног сукоба и политике коју је Хабзбуршка монархија водила против Јужних Словена. По Мијатовићу, у склопу трајног рјешење овог компликованог проблема требало је Босну и Херцеговину, као и остале јужнословенске провинције, одвојити од Аустро-Угарске.²³ Првих дана фебруара у штампи су представљане различите политичке варијанте које су водеће личности Аустро-Угарске могле да одаберу умјесто ратног пута. Компликовано „географско питање“ односно Јадранско залеђе без којег би Хабзбуршка монархија била „Швајцарска“ могло се ријешити другачијим приступом. С једне стране, требало је „допустити Босанцима“ да слиједе „природну судбину“ и придруже се сународницима из „слободних српских краљевина“, док би с друге стране „интелигентно поступање“ са Хрватима за посљедицу имало стварање „јужнословенске државе“, али под аустријским утицајем. Умјесто тога анексија Босне и Херцеговине је

²¹ *The Sun* May 23, 1915

²² *The Washington Herald* Jan 2, 1916

²³ *New York Tribune* Jan 23, 1916

довела до стања у којем је Србија постала „свакодневна пријетња“ опстанку Хабзбурга. Алудирајући на Босну и Херцеговину, наводи се да је у њима прије избијања рата, због горе наведених пропуста, формиран политички троугао супротстављених интереса. Чинили су га: Аустро-Угарска која је тежила ликвидацији јужнословенске пријетње; мухамеданци „непотпуно лојални Беч“, спремни да се супротставе „спољним пријетњама“... док је трећа страна била „фракција Срба“ из Босне и Херцеговине који су „са Далмацијом тежили уједињењу са Србима у Србији и Црној Гори“, а чија је стварна величина и утицај новинарима „још увијек била непознаница“.²⁴

У току 1916. године Босна и Херцеговина су у америчкој штампи поменуто нешто више од 400 пута, најчешће сасвим узгредно. У ријетким приликама разматрао се њихов будући статус и читаоци су обавијештени о различитим потенцијалним рјешењима за ове провинције. У очекиваној „подјели Аустро-Угарске“ Босна и Херцеговина, Далмација и дио Славоније могли су да припадну Србији.²⁵ Друга могућност је била да само одређени дијелови „до ријеке Босне и Неретве“ припадну Србији или да ове провинције уђу у састав нове јужнословенске државе састављене од Хрватске, „словенских дистрикта сјеверно од Ријеке и источно од Трста“.²⁶

Крајем 1916. године Вилсон је освојио још један мандат. Његови дугогодишњи напори да склопи „задовољавајући мир“ наишли су на неразумијевање зарађених страна.²⁷ С друге стране, у америчкој јавности ратно расположење и спремност да се помогну силе Антанте постајало је све прихваћеније.²⁸ Појачани интензитет њемачког подморничког рата праћен

²⁴ *New York Tribune* Feb 6, 1916

²⁵ *New York Tribune* 10 Sep, 1916

²⁶ *The Sunday Star*, 10 Sep, 1916

²⁷ Крајем новембра 1915. упућени су изасланици у Лондон и Берлин да испитају постоји ли интерес за склапање мировног споразума. А. S. Link, нав. дјело, 199.

²⁸ На амерички став утицао је њемачки напад на неутралну Белгију који је оцијењен као изузетно неморалан, притајено америчко-њемачко супарништво у Карипском мору, као и дубоко неповјерење према војној клици окупљеној око Вилхелма II (1888–1918). А. S. Link, нав. дјело, 147. За стриктну неутралност упорно се залагала само одлучна мањина пацифиста и изолациониста, док се само мала група залагала за Нијемце. Изолационисти су често били поријеклом Скандинавци, Нијемци и Ирци. Нико утицајан се није залагао за улазак у рат на страни Њемачке, расправа се водила око тога да ли помоћи савезнике или остати неутралан. Тешко је било разликовати пацифисту од изолационисте, а још теже од оног који је био склон Нијемцима. Симпатизери Њемачке финансијски су помагали антиратне организације – то је довело до закључка да сви они који су против америчког уласка у рат раде за њемачке интересе. Н. В. Parks, нав. дјело, 575-576.

захтјевима јавног мњења америчкој морнарици да заштити пловила под америчком заставом; саботаже њемачких агената и Цимерманов телеграм утицали су на промјену политичког курса.²⁹ Током 1917. године америчке новине су нешто чешће него претходне године спомињале Босну, око 460 пута. Анексиона криза и посљедица које је она имала на политичке односе у Европи биле су доминантне теме чланака. Узгредно је објашњавано да је поред ових великих политичких заплета анексија Босне и Херцеговине довела и до „немогућности јужнословенске консолидације“ све док су „Срби у Босни инкорпорирани у аустроугарско царство“.³⁰ „Деструкција Србије“ била је по писању штампе „један од пројеката њемачке владе“ још од „аустројске анексије“ Босне и Херцеговине.³¹ Велики њемачки жељезнички пројекат од Хамбурга до Персијског залива требало је да споји Берлин са Истоком и оствари сан њемачког владара. Сан у којем би „Њемачка владала свијетом, силом и богатством“.³² Босна и Херцеговина су биле само дјелићи замишљеног њемачког мозаика који је требало склопити.

Раст проратног расположења у САД утицао је на заоштравање америчког политичког курса, на Вилсона као кључну личност америчке политике апеловало се да отворено стане на страну сила Антанте. По једном новинском тексту упућеном америчком предсједнику „њемачка агресивност морала је да се заустави“. „Њемачки ратни плијен“ Алзас и Лорену неопходно је било вратити Француској, али и омогућити национално уједињење Пољака, Румуна и Грка. Исто право су заслужили и остали „мали словенски народи“. У склопу такве америчке политике подразумијевала се и „ренесанса Србије“ док је, по истом тексту, Србе из Босне, Херцеговине, Славоније и Хрватске требало „одузети од Двојне монархије на издисају“.³³

²⁹ Из Лондона је 25. фебруара 1917. упућен телеграм њемачког министра спољних послова амбасадору у Мексику који је у случају објаве рата САД-у гарантовао Мексику поврат „изгубљених територија Тексаса, Новог Мексика и Аризоне“. Мексичка влада је чак требала да позове Јапан да се придружи антиамеричкој коалицији. A. S. Link, нав. дјело, 271.

³⁰ *Evening Star* Jan 21, 1917

³¹ *Evening Star* Mar 18, 1917

³² *The Sun* May 21, 1917

³³ *New York Tribune* Jan 28, 1917

Вилсон је 2. априла 1917. упутио Конгресу поруку да је неутралност постала немогућа и да нема другог избора него да призна да су потези њемачке владе „рат против САД“.³⁴ Америчка објава рата Њемачкој отворила је период потпуне неизвјесности за будућност Двојне монархије. У настојању да ублаже напетости влада у Бечу увјеравала је владу у Вашингтону да њене подморнице неће нападати америчке бродове.³⁵ У штампи су разматрани најразличитији могући исходи ратног сукоба. Излазак Двојне монархије из рата била је једна од варијанти, у том случају требала се повући са окупираних територија. Међутим, силе Антанте би тражиле и да се Монархија „разгради“ по националном кључу што би у једној од опција подразумевало да Босна, Херцеговина и јужна Далмација као „потпуно српске“ буду придружене Србији.³⁶

Крајем априла 1917. министар спољних послова Велике Британије Артур Белфур (1848–1930) је у Вашингтону са америчком администрацијом разговарао о различитим будућим територијалним питањима, између осталог разматрана је и могућност да се Аустро-Угарска одрекне Босне и Херцеговине.³⁷ Аустро-Угарска је и даље била на маргини америчке спољне политике, чак није била обухваћена Вилсоновим иницијативама све до упућивања ноте зараћеним странама 18. децембра 1916. Међутим, постепено долази до политичког заокрета. У говору којег је 14. јуна 1917. одржао у Балтимору Вилсон је Аустро-Угарску оптужио да је послушна алатка у њемачким рукама. По његовим ријечима, „аустријски захтјеви Србији“ били су само први корак у њемачком плану да заузме Европу и Азију од Берлина до Багдада.³⁸

³⁴ Апел свим зараћеним странама да „изложе своје услове за закључење мира“ Вилсон је упутио 18. децембра 1916. За „мир без побједе, обештећења и анексија“ заложио се 22. јануара 1917. у обраћању Сенату. Пошто је њемачка влада најавила да ће подморнички рат проширити и на бродове неутралних земаља, 3. фебруара 1917. прекинути су америчко-њемачки дипломатски односи. Представнички дом је 6. априла са 375 гласова за и 50 против изгласао објављивање рата; док је у Сенату свега 6 од 88 сенатора било против. А. S. Link, нав. дјело, 281-282; Н. В. Parks, нав. дјело, 580-584.

³⁵ Иако је подржала Њемачку одлуку да наставе неограничен поморски рат. Д. Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником*, 229.

³⁶ *New York Tribune* Apr 22, 1917

³⁷ Д. Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником*, 141.

³⁸ У. Остојић-Fejić, нав.дјело, 59-60; Dr. R. Živojinović, *Woodrow Wilson on the Austro-Hungarian Responsibility for the Outbreak of the War 1914-1918*, 124.

Са промјеном става администрације САД према Аустро-Угарској њени потлачени народи добијају значајније мјесто у америчким плановима. Могли су да постану „залог за избацивање Двојне монархије из рата“. У љето 1917. године Алберт Патни, шеф одјељења за Блиски исток у Стејт Департменту изнио је приједлог о уједињењу југословенских народа. У ту нову државу требали су да уђу Србија, Црна Гора, Славонија, Хрватска, Далмација и Босна и Херцеговина. У случају немогућности остварења оваквог плана, предвиђало се да Босна и Херцеговина припадну Србији. Међутим, овај „изгубљени меморандум“ није постао тема дипломатских кругова и остао је „стриктно ограничен на стручњаке у администрацији“.³⁹ Одлука да треба растурити Хабзбуршку монархију постепено је сазријевала у највишим америчким круговима, изазвана прије свега промјенама у односу снага на фронту.

У тексту „Рађање нове нације. Југославија“ поставља се питање шта ће бити од Аустро-Угарске? Пише како ће Аустро-Угарска без југословенског простора престати да буде приморска земља. „Југословенски народи који насељавају територије Србије, Црне Горе, Хрватске, Славоније, Босне и Херцеговине имају исте историјске традиције, дијеле јединствени географски простор и говоре истим језиком.“ Читаоцима се даје историјски преглед балканских дешавања и објашњава како су 1875. године Босна и Херцеговина покушале да „слиједе примјер Србије“ и да се ослободе од Турске, али да се то завршило аустроугарском окупацијом која је имала „страшан ефекат“ на Јужне Словене. Услиједиле су деценије националних напора за осамостаљењем, али су „југословенске наде прожете духом Наполеона“ сломљене чином анексије 1908. Југословенски покрет у Босни и Херцеговини повукао је затим очајнички потез убиством Франца Фердинанда. Сарајевски атентат оцијењен је као чин одмазде „угњетаване нације“ и констатовано је да је анексија Босне и Херцеговине била „узрок Великог рата“. Наводи се да су ђаци, као најборбенији дио босанскохерцеговачког становништва, након атентата хапшени и осуђивани у четири

³⁹ Д. Р. Живојиновић, „Југословенске земље у политици Сједињених Америчких Држава до 1918. године“, Зборник Матице српске за историју 29 (1984) 56.

процеса. Читаоци се обавијештавају да је 28 ђака осуђено у марту 1915. у Бањалуци, 10 ђака у Мостару, а 68 у Травнику јула 1915, док је 38 ђака осуђено у Тузли октобра 1915.⁴⁰

У октобру 1917. Вилсон „још није желио распад Аустро-Угарске“⁴¹ али већ у новембру напушта политику немијешања у политику Двојне монархије – упркос чињеници да није учињен ратни акт, нити су повређени америчка част и права. Разлози су били изузетно практични: на Источном фронту повлачењем бољшевика из ратних операција створена је празнина. Присутна је била и бојазан да ће Италија изаћи из рата пошто је претрпјела низ пораза. Постављало се питање „шта урадити с Монархијом као цјелином“ и како поступити с словенским народима.⁴²

Први непосредни додир шире америчке јавности с југословенским питањем био је у вријеме доласка српске мисије у САД децембра 1917. Српска влада је у покушају да придобије подршку владе САД, као и америчког јавног мњења, настојала да југословенски програм изражен у Крфској декларацији добије шири одјек. У тим активностима одржавали су контакте са разним југословенским удружењима што је привукло пажњу америчке штампе. *Њујорк Тајмс* је у тексту наслова „Југословени се залажу за уједињење“ писао о контактима чланова српске владе и представника југословенских вијећа у Америци.⁴³

Почетком децембра 1917. влада САД ипак је одлучила да Аустро-Угарској објави рат. Вилсон је затражио од Конгреса да објави рат Аустро-Угарској „зато што она није свој господар већ обичан вазал Њемачке“. Истовремено умиривши владу у Бечу обећањем да влада САД „неће рећи или учинити било шта да угрози или преуреди Аустро-Угарску“. Вилсон је након објаве рата Аустро-Угарској јасно ставио до знања да нема намјеру да се

⁴⁰ *New York Tribune* July 15, 1917.

⁴¹ Д. Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником*, 333.

⁴² Не треба изгубити из вида да је ово за Вилсона била прилика за непосредну акцију да реализује своје принципе. Dragoljub R. Živojinović, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije 1917–1919*, (Београд: Научна knjiga 1970) 82, 110-112. Даље у тексту D. R. Živojinović, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije*.

⁴³ Војислав Павловић, *Штампа САД о Србији 1918*. у зборнику: Зборник радова са научног скупа. Србија 1918. године и стварање југословенске државе, (Београд: Историјски институт 1991) 171-172.

залаже за њено унутрашње преуређење.⁴⁴ У Конгресу је, без иједног гласа против, 7. децембра 1917. године прихваћено проглашење ратног стања са Аустро-Угарском.⁴⁵

Првих дана јануара 1918. јавност је обавијештена о могућности да након завршетка рата дође до револуционарних превирања у Царству „које се неће моћи одупријети центрифугалним силама својих народности“.⁴⁶ Од објаве рата Аустро-Угарској до знаменитих Вилсонових Четрнаест тачака, 8. јануара 1918, америчка администрација није објелодањивала своје ставове о будућности Аустро-Угарске. У Вилсоновом говору од 8. јануара 1918. чланови X и XI предвиђали су обнову Србије, Црне Горе и Румуније док су народи у Аустро-Угарској требали добити аутономију. Политичко-војна збивања током 1918. довела су међутим до промјене америчке политике.⁴⁷ У разговору са дописником *Њујорк Тајмса* 14. фебруара 1918. Вилсон је тврдио да, мировни споразум треба да буде направљен у корист оних европских народа који се могу сматрати државотворним, а не за „земљу која ће наметнути своју вољу страним народима“.⁴⁸

Током 1918. број чланака у којим се помиње Босна и Херцеговина порастао је на скоро 800. У већини случајева у текстовима који говоре о разградњи Двојне монархије и стварању јужнословенске државе. Тако се крајем јануара читаоци обавијештавају како Вилсон захтијева да „народи у Аустро-Угарској добију прилику за аутономни развој“. Поставља се питање будућности Словена који чине половину од 24 милиона становника, и наводе се Босна и Херцеговина као области које насељавају Јужни Словени.⁴⁹

Крајем прољећа 1918. Вилсон је одустао од своје политике одвајања Беча од Берлина. У априлу 1918. најавио је подршку борби аустроугарских

⁴⁴ Д. Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником*, 321, 452.

⁴⁵ Приликом објављивања рата посебно је наглашено да САД не желе мијешање у њено унутрашње устројство. Америка није желела да „окрњи аустроугарску Монархију“. D. R. Živojinović, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije*, 34.

⁴⁶ М. Пупин, *Национално-политички рад 1908–1935*, 108; Пупинова изјава поводом говора Дејвида Лојда Џорџа. *The New York Times*, Jan 7, 1918

⁴⁷ Д. Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником*, 48.

⁴⁸ Исто, 225.

⁴⁹ *New York Tribune* Jan 27, 1918

националности за независност.⁵⁰ Администрација је 28. јуна 1918. објавила да „све гране словенског племена треба да буду ослобођене испод аустријског господства“. Наступила је „коренита промена америчког става“ према питању стварања заједничке југословенске државе.⁵¹

У априлу 1918. у Риму одржан је конгрес потлачених народа који живе у Аустро-Угарској што је у америчкој штампи добило публицитет. У извјештају са конгреса *Њујорк Тајмс* пренио је увјерења окупљених „да Аустро-Угарска мора нестати како би се поштовала права народа“.⁵² Десетак дана касније амерички читаоци су обавијештени како се „у Босни формира нова политичка група на челу са Ивом Пиларом, експонентом аустријског империјализма. Циљ ове групе је стварање хрватске државе унутар Аустријске царевине, а то је потпуно неспојиво са тежњама словеначког, хрватског и српског народа.“ По писању *Њујорк Трибуна* ова три народа „једино желе да се уједине у слободну и независну југословенску државу“. Пренесено је писање загребачког листа „Глас слободе“ да је Пилар позвао тридесет осам својих истомишљеника на састанак с циљем да се формира нова политичка партија, али да се „горко разочара“ јер су позвани осудили његово понашање као непатриотско. Такође је наглашено да су Босна и Херцеговина, поред Галиције и Буковине, које су биле попришта великих сукоба аустроугарско-руских армија, двије провинције које су највише страдале у Хабзбуршкој монархији. „Комплетни дистрикти у источној Босни и цијели источни дио Херцеговине су расељени и уништени. Велики број становника је депортован и преминуо је у заробљеничким логорима.

⁵⁰ Д. Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником*, 337. Четрнаест тачака представљале су идеју да у међународној пракси треба престати с тајним уговорима, омогућити слободу трговине и пловидбе, извршити разоружавање, спровести идеју самоопређења и формирати свјетску организацију за чување мира. Непостојање макар и „оквирног програма савезничких ратних циљева био је један од разлога формулисања Четрнаест тачака“. На народе Монархије односе се тачке IX, X, XI првенствено на Пољаке и Италијане док је осталим народима посвећена пажња у оквиру општих квалификација. Неке од тачака, као тачка X, која је предвиђала да народима у оквиру Аустро-Угарске „треба дати најповољније услове за аутономни развој“ биле су резултат личног Вилсоновог става. D. R. Živojinović, *Woodrow Wilson on the Austro-Hungarian Responsibility for the Outbreak of the War 1914–1918*, 124. Исти, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije*, 36, 113.

⁵¹ Д. Р. Живојиновић, *Југословенске земље у политици САД до 1918. године*, 60.

⁵² В. Павловић, нав. рад, 175; *The New York Times*, May 5, 1918.

Преостало становништво аустријски војници су масакрирали.“ У „остатку земље“ становништво је било животно угрожено због недостатка хране. У тексту се наводи да је 1915. године број мртвих у Босни и Херцеговини био већи од броја рођених за 5.000, а да је у 1916. години умрло 23.711 људи више него што се родило.⁵³

Државни секретар САД Роберт Лансинг (1864–1928) је 29. маја 1918. године „декларацијом објавио“ како је америчка влада „са највећим интересовањем пратила ток Конгреса одржаног у првој половини априла 1918. у Риму и да гаји искрене симпатије према националним тежњама Чехословака и Југословена за слободом“.⁵⁴

Вилсон је пресудио Аустро-Угарској 26. јуна 1918. године када је објавио државног секретара Лансинга „да више не можемо да признајемо и поштујемо вјештачку цјелину аустријске Царевине“.⁵⁵ „Декларација од 28. јуна 1918. означила је прекретницу у америчкој политици према Двојној монархији.... Од тренутка објављивања декларације постојање Хабзбуршке монархије као велике европске силе било је приведено крају.“⁵⁶ Љета 1918. националностима унутар Хабзбуршке монархије постало је очигледно да савез Централних сила не може изаћи као побједник из ратног сукоба; истовремено се процијењивало да ће силе Антанте „осигурати национално уједињење“ Југословена, Чехословака, Румуна и Пољака.⁵⁷ Догађаји који су услједили само су потврдили ова предвиђања. Коорди-

⁵³ *New York Tribune* May 16, 1918

⁵⁴ Конгрес потлачених народа и његов „Римски пакт“ били су „узрок обнове антигерманског расположења међу Словенима у Двојној Монархији“. Овај Конгрес представљао је искрен напор Југословенског одбора у Лондону и „неких кругова италијанске владе“ да се нађе заједничко рјешење за проблеме Јадранског мора. D. R. Živojinović, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije 1917–1919*, 120, 123.

⁵⁵ Д. Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником*, 148.

⁵⁶ D. R. Živojinović, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije*, 126.

⁵⁷ Ове процјене биле су само донекле тачне пошто су силе Антанте показале недовољно разумијевања за судбину народа у Двојној монархији. Када је њено растурање постало чињеница француски политичари више су се бринули за будућност њемачких дијелова хабзбуршког царства, неголи за саме негерманске народе. Британски политичари су сумњали да „растурања Аустрије на мале државе“ може да буде повод за нове сукобе јер „мира не може бити уколико се Европа балканизује“. Leo Valiani, *The End of Austria-Hungary*, (London: Secker&Warburg 1973) 252; D. R. Živojinović, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije*, 131.

нисано са „брижљиво планираном њемачком офанзивом у августу 1918. на западном фронту“ била је предвиђена и аустријска офанзива на висоравни Асијаго и на Пјави, која је требала да подржи њемачку офанзиву у Француској. Међутим, офанзива Двојне монархије завршила се „потпуним неуспјехом“. Цар Карло (1916–1918) смјеста је упутио апел за мир, али је савезнике било немогуће привољети да преговарају око „посебног мира са Двојном монархијом“. Царев манифест од 16. октобра 1918. којим је предложено федерално уређење Аустро-Угарске стигао је сувише касно и није могао зауставити распад државе.⁵⁸ Процес дисолуције вишевијековне империје која је преживјела бројне политичке заплете постајао је тако све изгледнији. Америчком јавном мњењу представљане су разне вијести које су третирале ову проблематику.

Пренешене су вијести из мађарске штампе у којима се најављује организовање нове државе састављене од Хрватске и Босне и Херцеговине на чијем челу би се налазио гроф Тиса.⁵⁹ Бугарска елиминација из рата и евентуално ослобођење Србије, коју су великим дијелом под окупацијом држале бугарске трупе, и њемачко напуштање Румуније отворио би „нови фронт за Аустрију због пријетње инвазијом Угарске и Босне“. Антантине трупе би, по овим текстовима, биле у стању да се „повежу са нелојалним становништвом међу Јужним Словенима“.⁶⁰

Обавјештавајући читаоце да Централна Европа („Mittel Europa“), која је у многим текстовима синоним за Хабзбуршку монархију, брзо ишчезава односно да се „топи“, америчка штампа пише да су француске трупе, под командом генерала Франша д'Епера, у подручју Видина избиле на Дунав. Тим чином пружиле су силама Антанте „најважнију прилику“ да ослабе „Аустрију са најрањивије стране“. Наводи се да су јужне провинције, насељене словенским становништвом „истојезичним са Србима“, генерално незадовољне приликама у држави. Апострофира се становништво Босне и Херцеговине које ће „на сваки начин несумњиво“ помоћи силама Антанте.⁶¹

⁵⁸ D. R. Živojinović, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije 1917–1919*, 127-129.

⁵⁹ *New York Tribune* Sep 23, 1918.

⁶⁰ *New York Tribune* Okt 6, 1918.

⁶¹ *New York Tribune* Okt 22, 1918.

Босна и Херцеговина у штампи се наводе као дио нове југословенске државе која би требала да укључи већи дио аустроугарске територије уз Јадран.⁶² У разматрањима будућности Њемачке и њеног савезника Аустро-Угарске читаоцима су биле предочене различите варијанте будућег уређења Европе. Од њемачког царства требало је формирати неколико њемачких држава утемељених на историјским традицијама попут Баварске, Баден Виртембрга и Саксоније. Приликом набрајања територија које треба извући из „петље германског монструма“ заједно са Алзасом, Лореном, Шлезвигом, Шлезијом спомињу се и Босна и Херцеговина.⁶³ Судбина ових јужнословенских провинција била је повезана са коријеном сукоба којег су аутори текстова проналазили у одлукама Берлинског конгреса на којем су „Аустрији дате српске земље Босна и Херцеговина“ чиме је „распламсана ватра која је изазвала ратни пожар“,⁶⁴ Првог свјетског рата. У мјесецима бурних дипломатских активности када се одлучивала судбина Европе ове двије мале покрајине биле су на маргинама новинарских интересовања. Најчешће су спомињане у кратким агенцијским вијестима без неких детаљнијих објашњења које би читаоцима омогућиле разумијевање истих. Тако је пренесена вијест из Базела у Швајцарској о захтјеву „влада Босне и Херцеговине за тренутним уједињењем са краљевином Србијом под династијом Карађорђевића“.⁶⁵

Током прве послеријатне године Босна и Херцеговина биле су тема америчких новина често у контексту историјских дешавања. Читаоци су такође обавјештавани о катастрофалним здравственим и економским приликама, као и о напорима америчких хуманитарних организација да помогну опоравку ових ратом страдалих покрајина.

⁶² *The Sun* Nov 10, 1918.

⁶³ *New York Tribune* Nov 24, 1918.

⁶⁴ *New York Tribune. Review and Magazine* Nov 24, 1918.

⁶⁵ *New York Tribune* Nov 26, 1918.

Крајем 19. вијека Босна и Херцеговина – „*corpus separatum*“ – Двојне монархије биле су повремена тема америчке штампе. У фокус америчког јавног мњења долазе тек након Сарајевског атентата, али и тада само као покрајине у чијем су главном граду убијени аустроугарски престолонаследник и његова супруга. Опис самог чина и дешавања која су услиједила били су централна тема новинских чланака, док су узроци атентата остали у позадини. Амерички читаоци су у наредних неколико дана били обавјештавани о антисрпским демонстрацијама, прогонима Срба и масовним хапшењима од стране аустроугарских власти. Са избијањем рата пажња јавног мњења била је преусмјерена на много занимљивија подручја на Балкану. Узастопним неуспјесима аустроугарске војске да окупира Србију и противнападом српских јединица, Босна и Херцеговина поново долазе у жижу америчког јавног мњења. У другој ратној години Босна и Херцеговина биле су на маргини балканских дешавања. Учесталост вијести значајно опада, текстови у којима се описују покрајинске прилике били су само дјелимично тачни. Ратно расположење у САД постепено је расло, америчко јавно мњење је од симпатија према Антанти, преко антињемачког сентимента, дозрело до спремности да подржи отворени ратни ангажман. Хабзбуршка монархија као савезник Њемачке није у први мах перципирана као непријатељ којег треба уништити. Босна и Херцеговина током 1916. спомињане су у штампи као провинције чија је анексија отворила пут ка ратном сучељавању одавно супротстављених европских савеза. Евентуална промјена њиховог статуса постаје чешћа тема током 1917. године кад сазријева став предсједника Вудроа Вилсона да Аустро-Угарска треба да нестане. Судбина њених појединих покрајина посматрана је у перспективи нових државних творевина и читаоци су обавјештавани о разним потенцијалним сценаријима нове европске конфигурације. Босна и Херцеговина су у америчком јавном мњењу током 1918. биле приказане као неоспорни дио будуће јужнословенске заједнице. Америчко јавно мњење са свим својим политичким, културним и другим особеностима суочавало се са недостатком дописничке мреже на Балкану и великом незаинтересованошћу читалаца за Европу. У годинама Првог свјетског рата

ипак је приказана у великој мјери реална слика Босне и Херцеговине која је вриједна даљих истраживања. Посебно је занимљиво да српски карактер Босне и Херцеговине тих година није оспораван у америчком јавном мњењу. Разлог можемо наћи у незаинтересованости америчке политике која није имала интереса да утиче на перцепцију свог становништва. На крају двадесетог вијека то није био случај.

Извори

Gazette of the United-States

New York Tribune

New York Tribune. Review and Magazine

The San Francisco call

New York Times

Aberdeen herald

Macon beacon

The Ogden standard

The republic

The Sun

Evening Star

The Intelligencer

The Washington Herald

М. Пупин, *Национално-политички раг 1908–1935*, приређивач проф. др. Драгољуб Р. Живојиновић, (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства 1998)

Литература

- Leo Valiani, *The End of Austria-Hungary*, (London: Secker&Warburg 1973)
- Едвард Кинг, „Један дан са војводом (Љубибратићем)“, приредио Б. Момчиловић, *Настава историје* бр. 13, год. 7, (2000)129-142. Arthut S. Link, *Woodrow Wilson and the Progressive Era 1910–1917*, (New York: Herper 1954)
- Драгољуб Р. Живојиновић, *У потрази за заштитником. Студије о српско-америчким везама 1878-1920. године*, (Београд: Албатрос плус 2010)
- Ubavka Ostojić-Fejić, *Sjedinjene Američke Države i Srbija 1914–1918*, (Beograd: Institut za savremenu istoriju 1994)
- Драгољуб Р. Живојиновић, „Став америчког јавног мњења и владе према догађајима на Балкану 28.VI – 28. VII 1914 године“, у зборнику; *Југословенски народи прег Први светски рат*, (Београд: Српска академија наука и уметности 1967) 231-260.
- Драгољуб Р. Живојиновић, „Woodrow Wilson on the Austro-Hungarion Responsibility for the Outbreak of the War 1914–1918“, у зборнику: *Срби и Први светски рат 1914–1918*, Зборник радова са међународног научног скупа одржаног 13–15. јуна 2014, (Београд: Српска академија наука и уметности. Одељење историјских наука 2015) 121-126.
- Драгољуб Р. Живојиновић, „Југословенске земље у политици Сједињених Америчких Држава до 1918. године“, Зборник Матице српске за историју 29 (1984)49-68.
- Dragoljub R. Živojinović, *Amerika, Italija i postanak Jugoslavije 1917–1919*, (Beograd: Naučna knjiga 1970)
- Боривоје Милошевић, „Гаврило Принцип и Сарајевски атентат на страницама америчке штампе 1914. године“, *Историјске свеске број 18* (2015) 2-7.
- Filip Dženkins, *Istorija Sjedinjenih Država*, (Beograd: Filip Višnjić 2002)
- Pol Džonson, *Istorija američkog naroda*, (Beograd: Knjiga-komerc 2003)
- Henri V. Parks, *Istorija Sjedinjenih Američkih Država*, (Beograd: Rad 1985)
- Војислав Павловић, „Штампа САД о Србији 1918.“, у зборнику: *Зборник радова са научног скупа. Србија 1918. године и стварање југословенске државе*, (Београд: Историјски институт 1991) 171-189.
- Радован Субић, *Стилман и балкански устанци (1866-1878)* (Београд: Phoenix Press 2016)

Radovan Subić

BOSNIA AND HERZEGOVINA IN AMERICAN PUBLIC OPINION (1914–1918)

Summary: By the end of the 19th century Bosnia and Herzegovina - “corpus separatum” of The Dual Monarchy were an occasional topic in the American press. They came into the focus of the American public opinion only after the assassination in Sarajevo, but even then as the provinces in the capital of which the Austro-Hungarian prince and his wife were assassinated. The description of the act itself and the events that followed were the central topic of the newspaper articles, while the causes of the assassination remained in the background. In the days that followed the American readers were informed about anti-Serb demonstrations, persecution of Serbs and mass arrests by Austro-Hungarian authorities. With the outbreak of the war, the attention of the public was diverted to much more interesting areas in the Balkans.

With the consistent failure of the Austro-Hungarian army to occupy Serbia and the counter-attacks of Serbian units, Bosnia and Herzegovina came into the forefront of American public opinion again. In the second year of the war, Bosnia and Herzegovina were on the fringes of Balkan events. The recurrence of news declined significantly and the texts describing provincial occasions were only partially accurate. The warmongering climate in the United States gradually escalated. American public opinion, at first sympathetic towards the Entente, followed by the anti-German sentiment, has grown ready to support open war engagement. The Habsburg Monarchy as an ally of Germany was not at first perceived as an enemy to be destroyed. Bosnia and Herzegovina were mentioned in the 1916 press as a province whose annexation paved the way for the war engagement of the opposing European alliances. The eventual change in their status became a more frequent topic in 1917 when President Woodrow Wilson’s position on Austro-Hungarian matured and became firm that it should disappear.

The fate of its individual provinces was viewed in the perspective of new state structures and readers were informed of various potential scenarios of the new European configuration. In the American public opinion, Bosnia and

Herzegovina was presented in 1918 as an indisputable part of the future South Slavic community. American public opinion with all its political, cultural and other characteristics was struggling with the lack of a correspondent network in the Balkans and a great indifference about the European issues by its readers.

In the years of the First World War, however, it showed a largely realistic picture of Bosnia and Herzegovina, which is worthy of further research. It is especially interesting that the Serbian character of Bosnia and Herzegovina has not been challenged in the American public opinion during those years. We can find the reason for this in the disregard of American politics which had no interest in influencing the perception of its population. By the end of the 20th century this was not the case.

Key words: United States, Bosnia and Herzegovina, American public opinion, First World War.